

VI. fejezet

Átment a stresszteszten a magyar gazdaság(politika)

Bevezetés

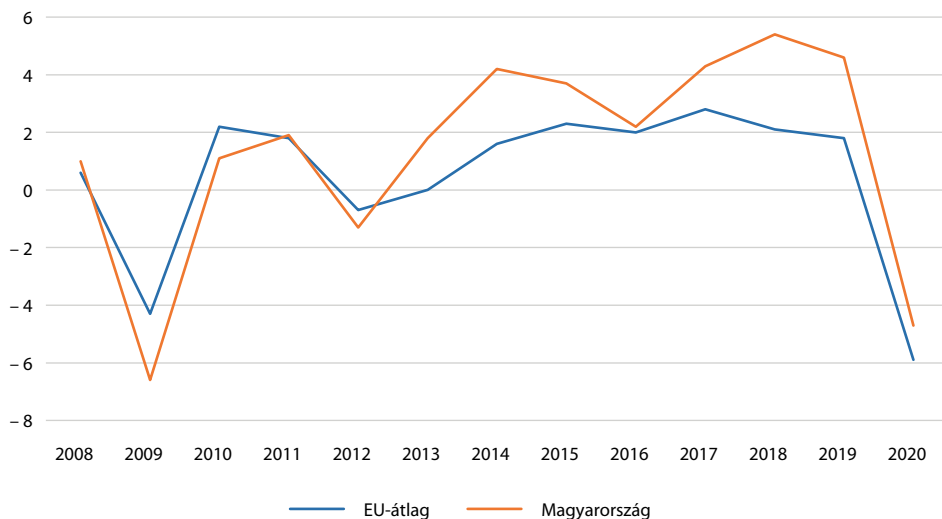
Az elemzés a koronavírus-járvány eredményes kezelésének tényezőit mutatja be a 2010 óta elért gazdasági eredmények összefoglalásával. A visszatekintést indokolja, hogy az elmúlt tíz év patrióta és pragmatikus gazdaságpolitikai intézkedései teremtették meg a fedezetét az eredményes válságkezelésnek, ugyanis hozzájárultak a magyar társadalom széles rétegeinek gyarapodásához, az uniós fejlettségi szinthez való felzárkózáshoz, valamint előkészítették a magyar gazdaság szintlépését.

Gazdasági növekedés: V alakú visszapattanás a válság előtti szintre

A 2021. második negyedéves, közel 18 százalékos növekedésének köszönhetően a magyar gazdaság teljesítménye az uniós tagországok közül a leggyorsabbak között tért vissza a járvány előtti növekedési pályájára, a 2021-es 7,1 százalékos, uniós szinten is kimagasló növekedéssel pedig megközelítőleg átlagosan féléves lépéselőnyben van Magyarország a világgazdasághoz viszonyítva. A magyar gazdaság teljesítménye 2021 nyarán 0,7 százalékponttal haladta meg az utolsó, válság előtti negyedév teljesítményét. Ez azt jelenti, hogy a magyar gazdaság egy fél évvel korábban érte el válság előtti szintjét, mint ahogyan azt a nemzetközi elemzőházak előre jelezték, és másfél évvel korábban, mint ahogyan a világgazdaság magára talált. Ez azt is jelenti, hogy a közgazdászok és piaci elemzők által legjobban figyelt mutatóban a magyar gazdaság a világ élmezőnyéhez tartozik, a magyar gazdasági szereplők, a vállalkozók és a munkavállalók jól teljesítettek, és fáradóságaikat – a nyilvánvaló nehézségeik ellenére – eredményesen segítette a gazdaság védelmére alkotott akcióterv és a jegybank válságkezelő politikája. A magyar gazdaság így az uniós statisztikák novemberi publikálásakor a második legnagyobb éves alapú növekedést érte el a harmadik negyedévben.

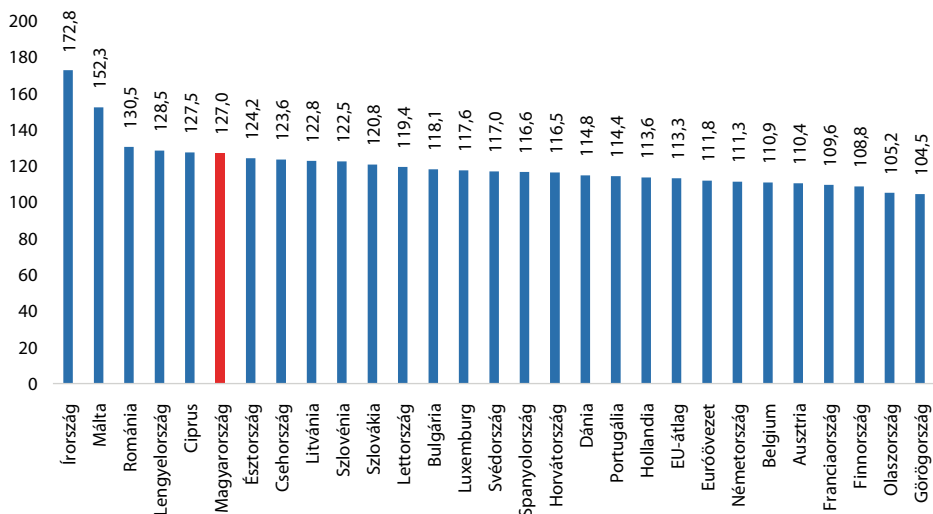
Különlegesség, hogy ezt a teljesítményt azzal együtt érte el Magyarország, hogy a gazdasága nagymértékben kitett a korlátozások által érintett turizmusnak és a válságban lelassuló, a chiphány által is sújtott járműiparnak. Amennyiben hasonló kitettségű, azaz válságérzékenységi szintű gazdaságokat vetünk össze, a magyar gazdaság növekedési szempontból ebben a viszonylatban is jól teljesít, a szintén jelentős autóparral rendelkező Csehország növekedése a válságban lelassult hazánkhoz képest, míg a hazánkhoz hasonló súlyú turizmussal bíró Szlovénia is lassabb növekedést mutatott. Visszatekintve, 2013 óta

a magyar növekedés minden évben meghaladja az uniós átlagot, 2013 és 2019 között pedig összesítve az Európai Unióban a magyar gazdasági növekedés a legjobb öt közé tartozott. Ez egyúttal azt jelenti, hogy egy gazdasági felzárkózás időszakaként tekinthetünk a 2010-es évtizedre.

1. ábra: A reál-GDP növekedése

Forrás: az Eurostat adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2020

2. ábra: A GDP változása 2013 és 2019 között

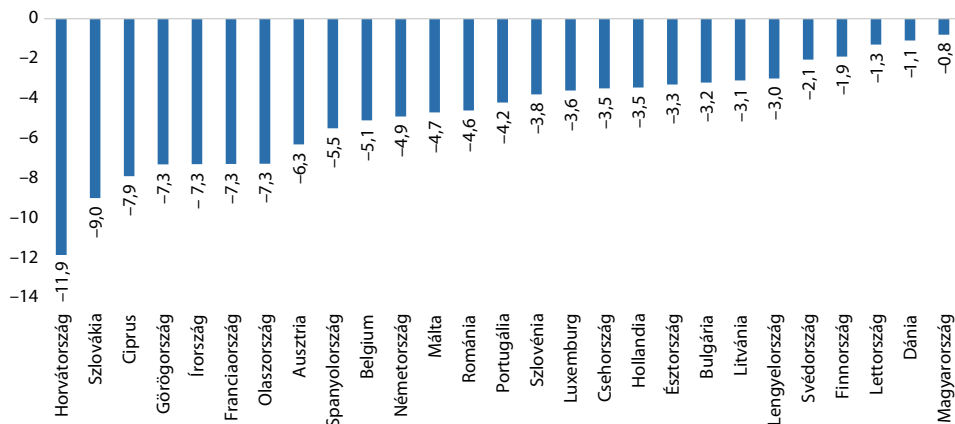
Forrás: az Eurostat adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2020

Bérek: a legválóságállóbbak Európában

2021 elején derült ki, hogy az uniós statisztikai hivatal (Eurostat) szerint a koronavírus-válság közepette az egész EU-ban a magyar munkajövedelmek a leginkább válóságállóak. Az uniós statisztikusok azt vizsgálták meg, hogy a foglalkoztatásból származó jövedelem milyen mértékben esett vissza a járvány idején: az Eurostat szerint számos uniós országra jelentős csapást mért a koronavírus-járvány, egyes gazdaságokban 10 százalékos körüli mértékben csökkent a munkajövedelmek mediánja. Meglehetősen sérülékenynek bizonyult Horvátország és Szlovákia, ők tartják a negatív csúcsot: közel 12 és 9 százalékkal estek vissza a munkajövedelmek 2019-hez képest.¹

„Lengyelországban és Csehországban 3 és 3,5 százalékos jövedelemcsökkenést szenvedtek el a munkavállalók. Régióink tehát nem indul kedvező helyzetből, ezért is érdekes, hogy Magyarország a rangsor másik végén tűnik fel 0,8 százalékos csökkenéssel. A magyar munkavállalók ahhoz a szűk európai kisebbséghez tartoznak, amelynek átlagosan és összességében 2020-ban nem vagy a többi európai munkavállalóhoz képest csak kismértékben kellett visszalépnie 2019-hez képest. Magyarország nemcsak a visegrádi országok között, de az egész unióban is az első helyre került” – fogalmaztunk korábbi elemzésünkben.²

Az uniós országok családjai, munkavállalói szempontjából legfontosabb mutatóban tehát Magyarország uniós rekorderré lépett elő a koronavírus-válságban.³ Ez is hozzájárul ahhoz, hogy míg 2002 és 2010 között alig 14, addig 2010 és napjaink között közel 70 százalékos nettó reálbér-emelkedés ment végbe, és ezt az eredményt a válság ellenére is sikerült megőrizni.

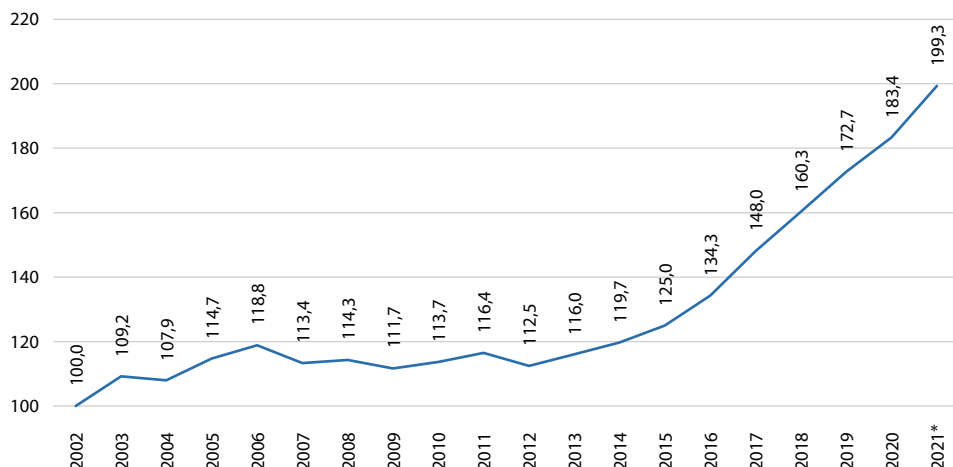
3. ábra: A medián munkajövedelem változása 2019–2020 között (százalék)

Forrás: az Eurostat adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2020

¹ Oláh Dániel: *A válságkezelés uniós bajnoka Magyarország*. *Mandiner*, 2021b. január 28.

² Oláh (2021b) i. m.

³ Európai Bizottság: *COVID-19 Impact on Employment Income* (2020. december 10.).

4. ábra: A magyarországi reálbérek növekedésének indexe

Megjegyzés: 2002 = 100.

Forrás: a KSH adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2020

A közhiedelemmel ellentétben a gyors magyar bérnövekedés nem jelentette azt, hogy a bérek elszakadnak a termelékenységétől. Az 1970-es évek óta tartó globális trend a rendszerváltoztatástól kezdve hazánkban is fokozottan érvényesült: a fejlett világ kapitalizmusmodellje a neoliberalizmus felé tolódott el, ami a munkavállalók rovására osztotta újra⁴ a gazdaságokban megtermelt jövedelmeket, a bérarány történelmi mélypontra süllyedt.⁵ A neoliberalizmus ezen „ollója” szélesre nyílt, ami méltányossági problémát jelentett, a 2010 utáni magyar gazdaságpolitika azonban elkezdte zárni ezt az ollót, a megközelítőleg 800 ezer új munkahely hatására pedig egy úgynevezett magas nyomású vagy fordulatszámú (*high-pressure*) gazdasági dinamika alakult ki, ami egyszerre erősítette a munkavállalók alkupozícióját és ösztönözte a vállalati szektort a termelékenységének javítására (ezt igazolják az uniós termelékenységi statisztikák, amelyekre később térünk ki).

Megítélésünk szerint a 2010 utáni, a köznyelvben unortodoxnak is nevezett válságkezelés a globális felső tízezertől csoportosított át jövedelmet a munkából élő magyar családok felé, visszamozdítva a bérek és a tőkejövedelmek arányát a korábbi egyensúlyi

⁴ György László – Oláh Dániel: *A nettó bérhányad növelésének gazdaságpolitikai eszközei válság idején. Pénzügyi Szemle*, 62. (2017), 2. 152–172.

⁵ Oláh Dániel: *A neoliberalizmus mérgező gazdaságpolitikai elegyet kevert ki, Magyarország viszont gratulációt érdemel – Özlem Onaran a Makronómnak. Mandiner*, 2017. november 28.

állapotuk irányába.⁶ A 2010-es évek elején az IMF által bírált válságkezelést ma már az IMF⁷ is ajánlja⁸ a hasonló módon bajba jutott országoknak.⁹

Foglalkoztatás: a 2021. júniusi foglalkoztatási adat 25 éves csúcs

Mint rámutattunk,¹⁰ a munkaalapú társadalom modellje nagyban segítette, hogy a magyar gazdaság reálgazdasági és pénzügyi értelemben növelje válságállóságát. Miért nem bizonyult válságállónak más országok munkavállalói jövedelme? – merül fel a kérdés. Azért, mert a válságállóság-fókuszú gazdaságpolitika keretrendszerében a válságkezelés már a válság bekövetkezte előtt kezdődik, amihez előrelátás és fegyelmezettség szükséges. Azok az országok, amelyek nem készültek tudatosan egy lehetséges válsághelyzetre, és amelyek még a mögöttünk hagyott évtized adta rendkívüli világgazdasági lendületet sem tudták kihasználni a munkanélküliség mérséklésére, kényszerpályára kerültek (ebből pedig egészen eltérő, nem munkahelymegtartó, hanem munkahelyek hiányában segélyezésalapú, további inaktivitásra ösztönző politikát születtek).

Magyarország a megszorító politika elutasításával és a növekedésösztönzés előtérbe állításával kedvezően használta ki a 2010 utáni évtizedet, hogy gyorsított tempóban küzdje le a 2008-as válság utóhatásait, és térjen át egy új, válságállóbb modellre, mutatunk rá cikkünkben.¹¹ A magyar foglalkoztatási ráta drasztikus leszakadásból indulva egy évtized alatt felzárkózott az uniós átlaghoz, majd lehagyta azt, ahogy munkanélküliség tekintetében is leggyengébb helyett immár a legerősebb teljesítményt nyújtók közé tartozunk. Az OECD szerint a magyar gazdaság a leggyorsabbak között heveri ki a koronavírus-járvány okozta sokkot, 2022. év végére a magyar munkanélküliségi ráta a harmadik legalacsonyabb lesz a tagországok között, míg a Makronóm Intézet szerint a második.

⁶ Az átcsoportosítás mechanizmusait lásd részletesen az *Egyensúlyteremtés* című kötetben. György László: *Egyensúlyteremtés. A gazdaságpolitika missziója*. Budapest, Századvég Kiadó, 2017.

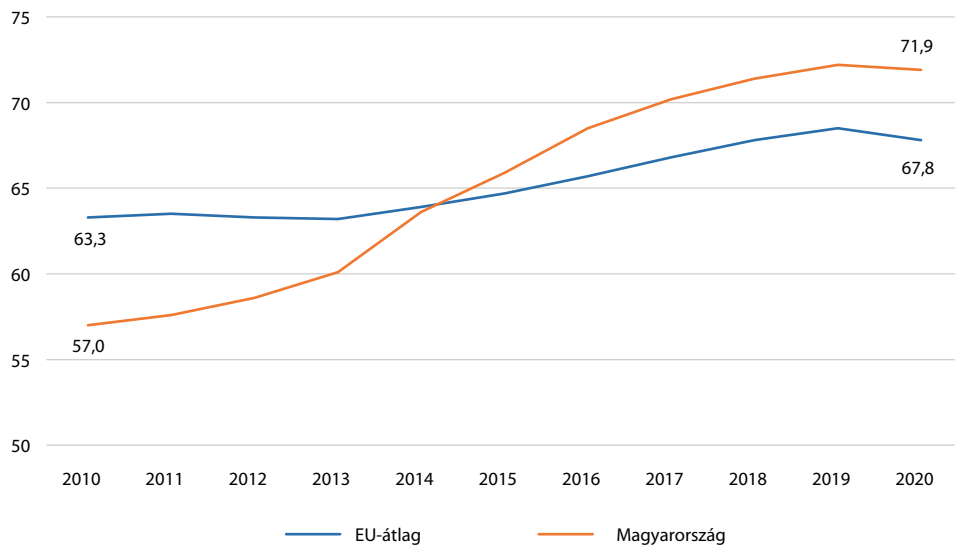
⁷ Oláh Dániel: *Korábban mások pénzét is a sajátjaként féltette, ma a világ minden forrását gazdaságélénkítésre költené az IMF*. *Mandiner*, 2021g. január 25.

⁸ [Oláh Dániel]: *Korábban kritizálta, ma már a magyar megoldásokat javasolja a Nemzetközi Valutaalap*. *Mandiner*, 2019d. november 25.

⁹ Oláh Dániel: *Ez az új főáram – IMF-igazgatóhelyettes az unortodox magyar gazdaságpolitikáról*. *Mandiner*, 2020d. február 24.

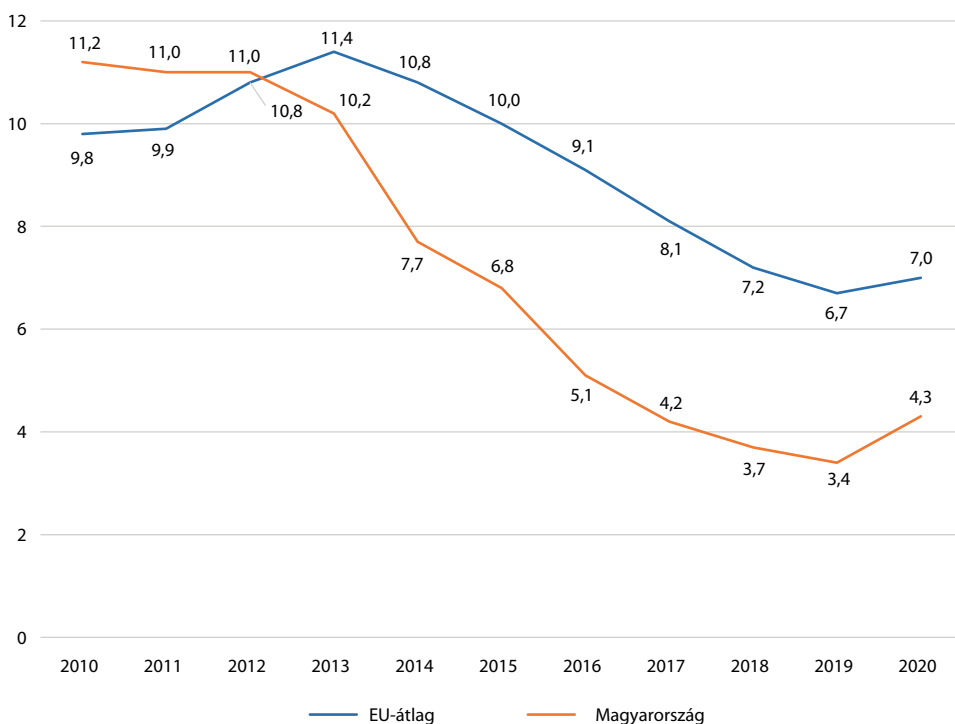
¹⁰ Oláh (2021b) i. m.

¹¹ Oláh (2021b) i. m.

5. ábra: A foglalkoztatási ráta alakulása

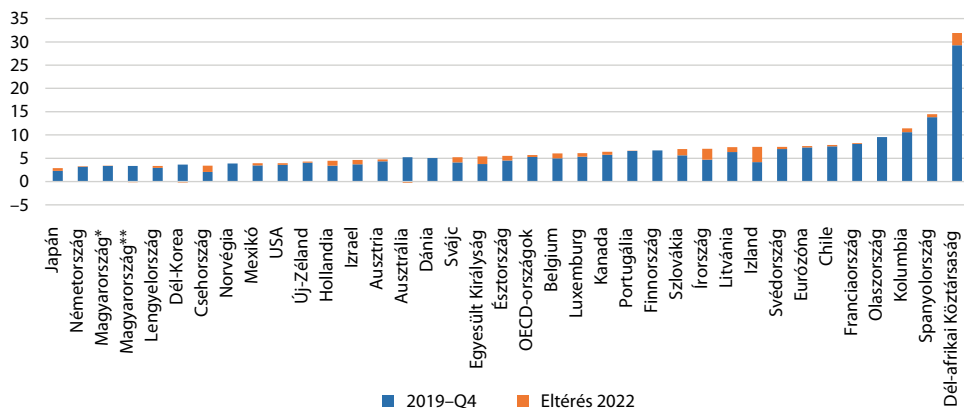
Forrás: az Eurostat adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2021

6. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása

Forrás: az Eurostat adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2021

Átment a stresszteszten a magyar gazdaság(politika)

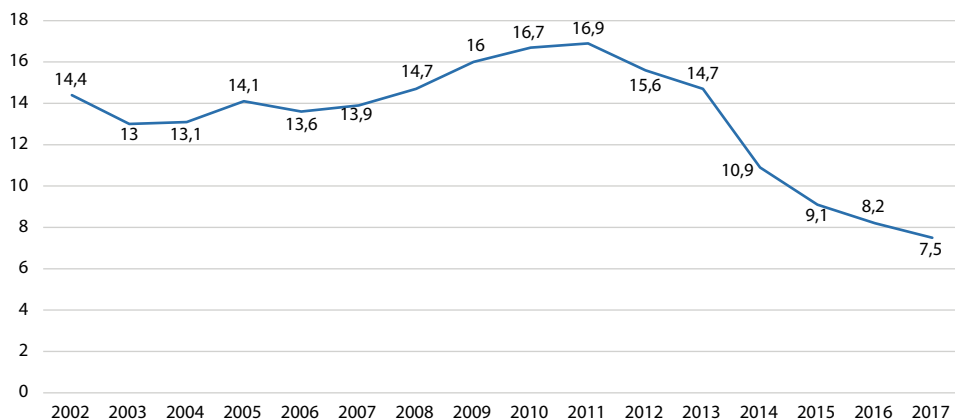

7. ábra: A munkanélküliségi ráta nemzetközi összevetésben (2019 negyedik negyedévi és ez, illetve a becsült 2022 negyedik negyedévi ráták különbsége)

Megjegyzés: * OECD-beccslés; ** a Makronóm Intézet beccslése

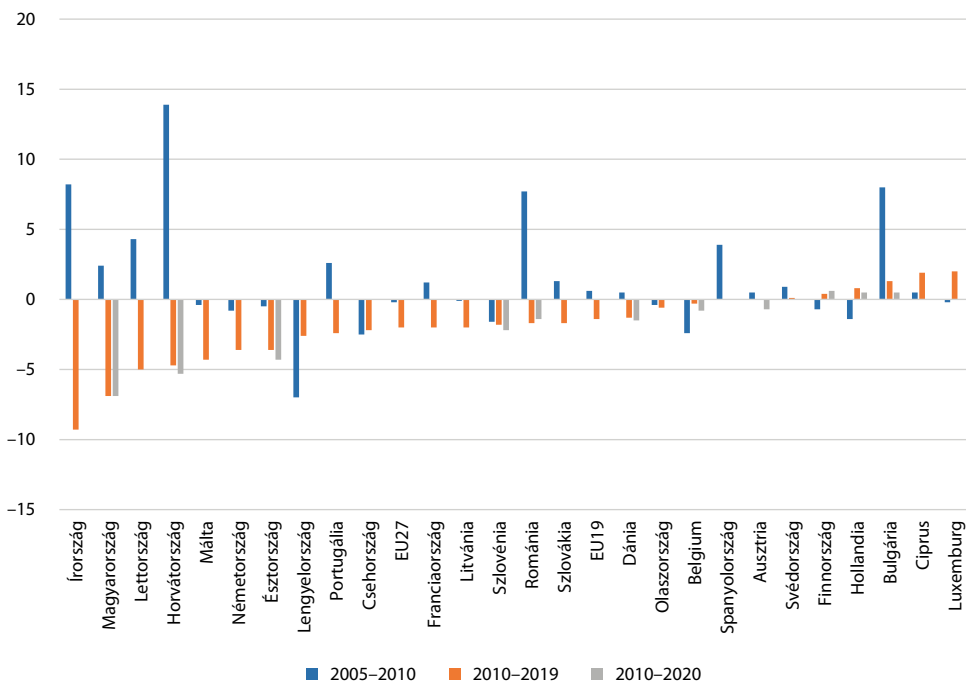
Forrás: az OECD adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2021

A munkaalapú modell a magyar társadalmat alapvetően alakította át, új normákat teremtett, és régi értékeket erősített meg. A rendszerváltoztatás óta a magyar emberek munkához való viszonya ambivalenssé válhatott: vagy munka nem volt, vagy volt munka, de a munkaalapú személyes előrejutás nem valósult meg. 2010-re a kiskorúak közel 17 százaléka olyan háztartásban élt, ahol nem látott reggelente munkába induló felnőttet, sőt semmilyen munkavállalót. Az arány néhány év alatt több mint felére csökkent. Ugyanezt jelzi egy másik uniós statisztika is, miszerint az alacsony munkaintenzitású háztartásokban élők aránya 2005 és 2010 között nőtt, 2010 óta viszont a második legnagyobb csökkenést mutatta az unióban. Az elmúlt évtizedben a munkához való viszony megváltozott, a munkavállalás az élet mindennapi, alapvető élményévé vált.

8. ábra: Foglalkoztatott nélküli háztartásban élők aránya Magyarországon

Forrás: az Eurostat adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2020

9. ábra: Alacsony munkaintenzitású háztartásban élők arányának százalékpontos változása

Forrás: az Eurostat adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2020

A koronavírus-válság kihívásának Spanyolország arányaiban rengeteg állástalan-
nal – 14,1 százalékos munkanélküliségi rátával –, Magyarország viszont a munkaalapú
modellnek köszönhetően rengeteg munkavállalóval indult neki.

„Ez kijelölte a válságkezelés útját is: egyes országokban a jóindulatú, de naiv és a visszaesésre nem
készen álló gazdaságpolitika a sürgető szociális válság nyomására elsősorban segélyezéshez nyúlt
[...]. Ahol viszont mindenki dolgozott, aki akart, ott a munkahelyek megvédésére és újak létreho-
zására lehetett koncentrálni. A két megközelítés eltérő gazdaságpolitikai modellt tükröz: az egyik
nem meri vagy nem kívánja, a másik viszont célul tűzi ki a teljes foglalkoztatás megvalósítását.
Magyarország lényegében elérte ezt a célt: a 2019-es 3,4 százalékos munkanélküliségi ráta már
az egyik legjobbnak számított az unióban – csak Németország, Csehország és Lengyelország volt
képes megelőzni” – fogalmaztunk írásunkban.¹²

A friss adatokból pedig az látszik, hogy hazánk munkapiaca maga mögött hagyta a koro-
nasokkot, és 2021 júniusában többen dolgoztak, mint valaha.

Emellett is jelentős munkapiaci erőforrás áll rendelkezésre: 250 ezer regisztrált
álláskereső van, ez jelentős tartalék, több tízezer fő vonható még be a munkaerőpiacra.
A magyar gazdaság versenyképességének javítása, a munkavállalók termelékenységének

¹² Oláh (2021b) i. m.

növelése céljából megújult felnőttképzési rendszer keretében szeptembertől 70 milliárd forintos keretösszeggel indultak vállalati továbbképzési programok.

A munkanélküliségi ráta éppen ezért a válság időszaka alatt mindvégig a három-hat legjobb munkanélküliségi ráta között tudott maradni az EU-ban. A hagyományos, más országok által nagyvonalúbban alkalmazott rövidített munkaidős támogatási formák, a nagyvonalú Kurzarbeit-sémák elfedik a munkanélküliség valós szintjét. Sok esetben ezek a programok kimondottan az otthonmaradást ösztönzik, és feltételük, hogy ne történjen gazdasági aktivitás. Így a kivezetésükkor a munkanélküliség a vártnál magasabb lehet. Magyarország csak a legindokoltabb esetekben és szektorokban nyújtott ilyen jellegű támogatást, ráadásul feltételként nem az inaktivitást, hanem a folytatódó tevékenységet szabta meg.¹³

A nagyvonalú nyugati Kurzarbeit-modellek tovaryűrűző hatásként nemegyszer még a magyar gazdaság újraindítását is akadályozták a magyar vállalatok beszámolói alapján. Az Ausztriából vagy Németországból elvégzendő gépindítást vagy karbantartást nehezítette, hogy a kinti munkavállalók nem mehettek be dolgozni, hogy a 80 százalékos bértámogatást le tudja hívni cégük. Ezért a szükséges mértékű Kurzarbeit mellett a magyar gazdaságpolitika beruházásösztönző támogatásokon keresztül erősítette meg a munkahelyeket és járult hozzá új munkahelyek létrehozásához, ahogyan az a következő fejezetből kiderül.

Beruházások: a válság alatt is a harmadik legmagasabb ráta a hosszú távú növekedési többlet záloga

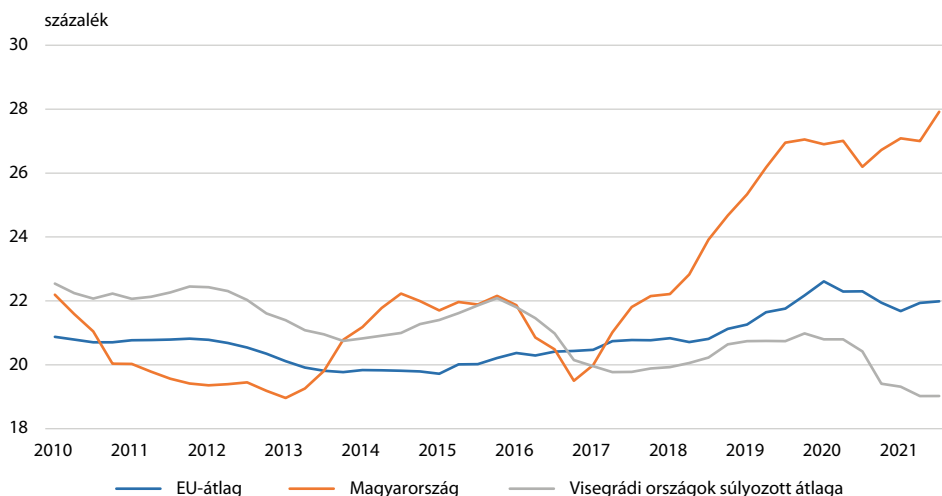
Kevés uniós országban állt fenn az a helyzet, hogy a válságban a gazdaságpolitika feladata már „csupán” a teljes foglalkoztatás megőrzése volt.¹⁴ Ez a lehetőség nyitott eltérő válságkezelési utat hazánknak, ahol a segélyezés helyett beruházások ösztönzésével lehetett fenntarthatóbb módon élénkíteni a gazdaságot.¹⁵ A beruházásösztönzés egyúttal lehetőséget adott arra, hogy már a válság során a versenyképességi fordulatot alapozzák meg a hazai cégek. A magyar gazdaságvédelmi akcióterv egyik sajátos eleme volt, hogy a válság alatt a GDP 2 százalékanak megfelelő összeggel támogatta a vállalkozások beruházásait, amelynek köszönhetően közel 4 százalékpontnyi többletberuházás valósul meg. Részben ez segített megőrizni az unióval szembeni 5,5 és a visegrádi országokkal szembeni 7,5 százalékpontos beruházási többletünket. A beruházástámogatás a segélyekkel szemben nem ingyenpénz, hanem az állami ösztönzés eszköze: a vállalkozásoknak

¹³ Oláh Dániel: *Hozzászoktak az ingyenpénzhez, nem szeretnének többé dolgozni: tízezrek sorsa kérdéses, kitolódott a válság az Egyesült Királyságban. Mandiner*, 2021f. október 19.

¹⁴ Robert Skidelsky – Dániel Oláh: *Full Employment, as the Hearth of the Cultural Economics of Orban. Challenge*, 64. (2021), 3. 243–278.

¹⁵ Oláh Dániel: *Épít az ország. Mandiner*, 2020c. december 10.

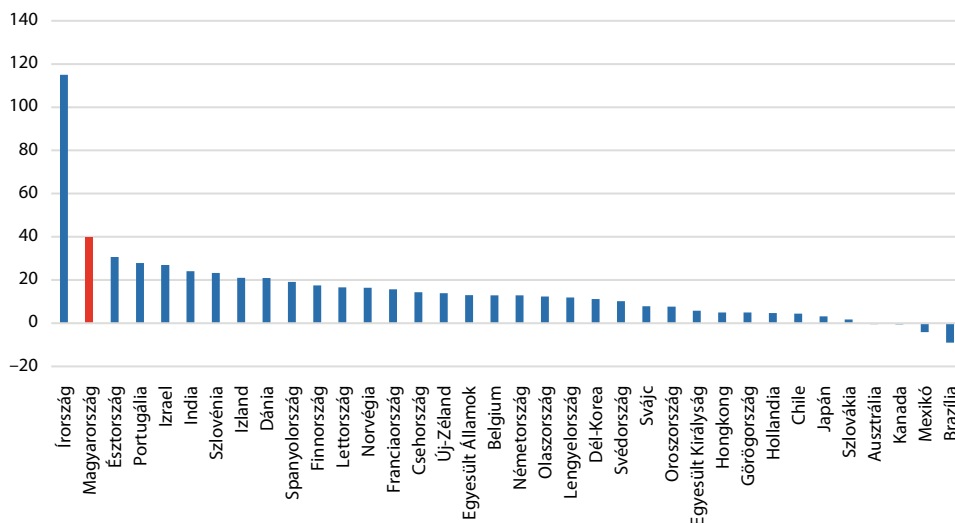
meg kellett tartaniuk a munkavállalóikat, időben végre kell hajtaniuk kapacitásbővítő beruházásaikat, és a kkv-knak technológiafejlesztést kell végrehajtaniuk. A magyar növekedést tehát a koronavírus-válság előtt és után is az EU-átlagnál tartósan magasabb beruházási ráta, illetve a termelékenység növekedése húzza – ahogyan azt a következő részből látni fogjuk.

10. ábra: A beruházási ráta alakulása nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Bruttó állóeszköz-beruházások a GDP százalékában, 4 negyedéves gördülő összeg.

Forrás: az Eurostat adatai alapján a Makronóm Intézet számítása, 2021

11. ábra: A beruházások százalékos növekedése 2015 és 2019 között

Forrás: a World Bank adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2019

Innovatív gazdaság: a magyar vállalatok termelékenységi növekedése 2010 óta háromszorosan haladja meg az unió átlagát

Fontos ugyanis, hogy a megvalósuló beruházások ténylegesen javítsák a versenyképességet, hiszen magas hozzáadott értékű beruházásból magas hozzáadott értékű növekedési szerkezet áll majd elő. Érdemes megjegyezni, hogy a magyar gazdaság innovációs szempontból is folyamatos előrelépést mutat. A globális innovációs indexben¹⁶ jelenleg a 35. helyen áll, a képzeletbeli „programozói olimpián” viszont már egy 2016-os elemzés¹⁷ szerint is ötödik helyezett lenne, miközben az ipar 70 százalékhoz közelítő high-tech aránya az IMF szerint magasabb, mint az amerikai, a brit, az osztrák vagy az északi országok szintje. Eközben a high-tech aránya az exporton belül európai szinten is a legmagasabb. E mutatók jelzik, hogy a magyar munkavállalók képzettsége és a vállalati innovációs erőfeszítések együttesen mérhető átalakulást gyakorolhatnak a gazdaságban.

Az a tény, hogy míg Magyarországon 140 százalékkal emelkedtek,¹⁸ miközben világszerte 42 százalékot zuhantak a közvetlen külföldi befektetések 2020-ban az ENSZ szerint, szintén nem pusztán mennyiségi siker, hanem minőséget és a nemzetközi értékláncok elköteleződését is jelenti, annál is inkább, mert a számot jelentős részben a tulajdonosi hitelek, azaz vállalatcsoporton belüli kölcsönök emelik. A töretlenül érkező beruházásoknak, illetve a hazai és a nemzetközi vállalatok termékeny összekapcsolódásának köszönhetően a magyar a világ 10. legkomplexebb gazdasága 2019-ben, szemben az ezredfordulós 23. helyezéssel.¹⁹ (Előttünk csak Japán, Svájc, Németország, Dél-Korea, Szingapúr, Csehország, Ausztria, Svédország és Szlovénia áll.)

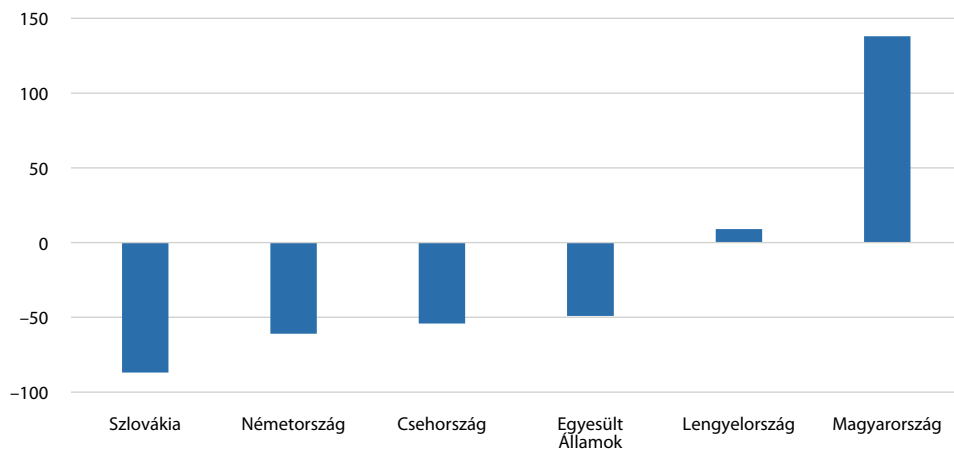
Ez is hozzájárulhat ahhoz a villámgyors visszapattanáshoz, amelyet az iparban látunk – többek között a minden várakozást felülmúló, 39,1 százalékos májusi és 22 százalékos júniusi növekedéssel az ipar az egyik leggyorsabban helyreálló szektor még úgy is, hogy egy-egy őszi hónapban a chiphiány hatása érződött a teljesítményén –, szemben a 2008-as válság utáni, 5 éven át elhúzódó gyengélkedéssel. 2021 első hat hónapjában a hazai termelés volumene 18,8 százalékkal növekedett, ami azt is jelenti, hogy a magyar ipar teljesítménye visszatért a járvány előtti növekedési pályájára. A növekedés fenntartásához hozzájárulhat, hogy a magyar gazdaságpolitika a járműipar átalakulásának trendfordulóját is jó előre érzékelve, időben lépett: hazánk hamarosan Európa második legnagyobb akkumulátorgyártója lehet, és az önvezető járművek fejlesztésében a világ élvonalába tartozik.

¹⁶ Lásd Global Innovation Index (GII). *Wipo.int*.

¹⁷ Lásd Ritika Trikha: *Which Country Would Win in the Programming Olympics? Blog.HackerRank.com*.

¹⁸ [Oláh Dániel]: *Hihetetlen számok: egymást taposva menekülnek Magyarországra a külföldi befektetők. Mandiner*, 2021e. január 28.

¹⁹ Lásd <https://atlas.cid.harvard.edu/>.

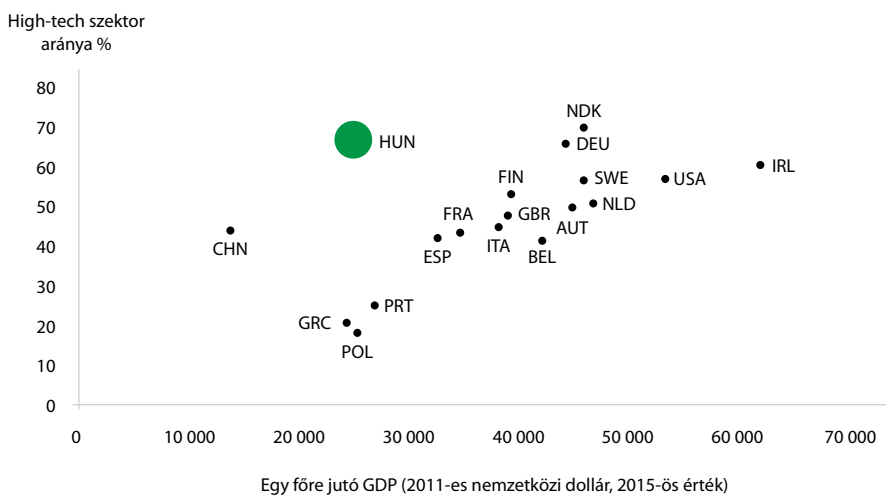
12. ábra: Külföldi működőtőke-beáramlás százalékos változása 2020-ban

Forrás: az UNCTAD adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2021

1. táblázat: Országok rangsora a gazdasági komplexitás alapján 2019-ben

Rang	Ország
1.	Japán
2.	Svájc
3.	Németország
4.	Dél-Korea
5.	Szingapúr
6.	Csehország
7.	Ausztria
8.	Svédország
9.	Szlovénia
10.	Magyarország
11.	Egyesült Államok
12.	Egyesült Királyság
13.	Finnország
14.	Szlovákia
15.	Olaszország
16.	Kína
17.	Írország
18.	Mexikó
19.	Franciaország
20.	Izrael
[...]	
133.	Nigéria

Forrás: Atlas: *Country & Product Complexity Rankings* (2019) alapján a szerzők szerkesztése

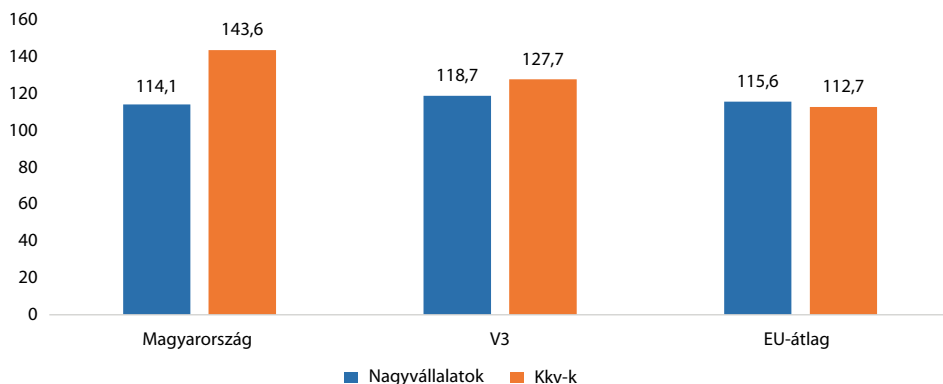
13. ábra: A magyar ipar szerkezete és az egy főre jutó GDP kapcsolata

Forrás: a World Klems, Kínai Statisztikai Hivatal és IMF adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése

Miközben Magyarország 2018 óta teljes modellváltást²⁰ valósított meg a tudás- és innovációtermelő rendszerek tekintetében (szak- és felnőttképzés, felsőoktatás, kutatóintézeti hálózat, tudományos parkok és nemzeti laboratóriumok, a mindezeket összekapcsoló innovációs ökoszisztémák és az egész alapját adó infrastruktúra a hulladékgazdálkodással és az új energiastratégiával), és a válság ellenére is növelte a kutatás-fejlesztésre és innovációra szánt kormányzati kiadásokat (2010-hez képest a GDP-arányos kutatás-fejlesztési kiadásokban a hetedik legnagyobb növekedést elérve az unióban), az is elmondható, hogy már nem csupán a külföldi vállalatok állnak a magyar innováció mögött, hiszen a hazai kkv-k termelékenysége rekordmértékben²¹ nőtt uniós szinten 2010 és 2017 között, háromszor olyan gyorsan, mint az unió átlagában, és 2018-ban még erre is rátettek a hazai kis- és középvállalkozások: az uniós átlag három és félszeresével növelték termelékenységüket.

²⁰ Oláh Dániel: *A magyar tudóstársadalom kevés szellemi tulajdont termel – Palkovics amerikai-magyar tanácsadója a Makronómnak.* *Mandiner*, 2019a. január 28.

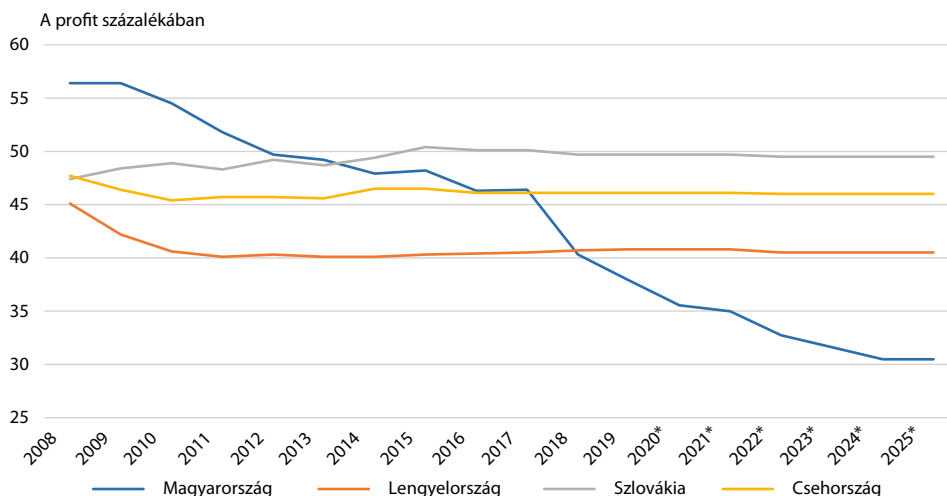
²¹ Oláh Dániel: *Kutatás: Hatékonysági robbanás a magyar kis- és középvállalatoknál.* *Mandiner*, 2019e. május 22.

14. ábra: A termelékenység változása 2010 és 2018 között (százalék)

Forrás: az SME Performance Review alapján a Makronóm Intézet szerkesztése

A magyar tudástőke építése pedig magyar nemzetgazdasági tértnyerést jelent: az Opten céginformációs szolgáltató 2019-es tavaszi elemzése²² szerint már közel hatezer magyar érdekeltségű vállalat árbevétele haladja meg az évi 1 milliárd forintot. A külföldi háttérű cégek aránya a 100 millió feletti szegmensben hat év alatt 17 százalékról 13 százalékra, az 1 milliárd feletti szegmensben pedig 40 százalékról 33 százalékra esett. A kkv-k helyzetét erősítő intézkedések közül az egyik legfontosabb, hogy a kkv-k átlagos adóterhelése 35 százalék alá csökkent 2020-ra, miközben 2010 előtt 52-56 százalék között mozgott.

15. ábra: Vállalati adóterhelés Magyarországon és a régiós országokban százalékban

Megjegyzés: * becslés

Forrás: az OECD adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2020

²² [Oláh Dániel]: Egyre több külföldi cég helyét veszik át milliárdos magyar cégek. *Mandiner*, 2019c. május 9.

Az adócsökkentés persze korántsem elegendő: ma már minden beruházásösztönző vállalkozásfejlesztési támogatás esetében KO-kritérium a digitalizációs fejlesztés,²³ a hatékonyságnövelés, ami azt jelenti, hogy a digitalizációs fejlesztések teljesülésének hiányában a teljes támogatási összeget vissza kell fizetni. Ez már a teljesen megújult kkv-fejlesztési eszköztár egyik részének számít, mert a kkv-k esetében is szükség van digitalizációra, automatizációra és robotizációra, hiszen ez az egyetlen útja annak, hogy megküzdjünk a tömeges munkaerőhiány évtizedének fenyegetésével, és tovább növeljük a magyar cégek versenyképességét.

A vállalkozásfejlesztési eszköztár pedig a vállalkozások számára 2021 májusától személyre szabottan áll rendelkezésre a vali.hu oldalon. A Vali újítása, hogy minden vállalkozásfejlesztési lehetőséget a cég méretére, földrajzi elhelyezkedésére és tevékenységi körére optimalizálva, vagyis személyre szabottan mutat meg a hazai cégeknek, akiknek nem kell többé a hozzájuk illő lehetőségeket keresgélniük.²⁴

A beruházásösztönző támogatások mellett a kkv-k válság alatti túléléséhez és megerősödéséhez a jegybank és az állam által támogatott kedvezményes hitelek is jelentős mértékben hozzájárultak. Az elsők között kell megemlítenünk az MNB Növekedési Hitelprogram Hajrá! konstrukcióját, amely a kereskedelmi bankoknak biztosított olcsó kkv-hitelezési forrást, és a Széchenyi Kártya Program államilag támogatott hiteleit, amelyek pedig a magyar mikro-, kis- és középvállalatoknak biztosítottak nulla százalékos kamatozású hiteleket.

Átalakuló képzés és oktatás a foglalkoztathatóság és a társadalmi egység szolgálatában

Ahogy arról szót ejtettünk, a magyar munkaerő versenyképességének növelését szolgálja a szak- és felnőttképzés megújítása, illetve a felsőoktatásnak a magyar történelemben sosem látott mértékű fejlesztési programja is. Ugyanakkor lényegesen kevesebb figyelmet kap – összehasonlításban a korábbi kritikák amplitúdójával – a köznevelési rendszer minőségi változása. A PISA-eredmények ugyanis folyamatosan javulnak: mint Maruzsa Zoltán köznevelésért felelős államtitkár rámutatott,

„az országos kompetenciamérésen az utolsó, 2019-es mérés eredményei alapján matematikából a 8. évfolyamon átlagosan 1624 pontot értek el a tanulók, ami a mérések húszéves történetében a legjobb eredmény, a 10. évfolyamon a diákok átlag képességszámja pedig a 2010-ben mért 1613 pontról 1670-re nőtt, ami ugyancsak az elmúlt évek legjobb eredménye. A szövegértés terén a 8. évfolyamon elért átlagosan 1608 pont az eddigi legmagasabb érték, a 10. évfolyam azonban még ennél is eredményesebben szerepelt, a 2008-ban mért 1609 ponthoz képest 2019-re az átlageredmény 1661-re emelkedett.”²⁵

²³ Oláh Dániel: *Az első kanyarban már előztünk – György László a Mandinernek*. *Mandiner*, 2021c. június 24.

²⁴ Oláh (2021c) i. m.

²⁵ Maruzsa Zoltán: *Hírgyártás a tanügy frontján*. *Magyar Nemzet*, 2021. június 5.

Mint kiemelte, a PISA-eredmények alapján a magyar diákok képesek az OECD – a világ elitklubja – átlagán teljesíteni, ráadásul a 2019-es TIMMS-mérésben természettudományos területen a magyar nyolcadikosokat az unióban csak a finnek és a litvánok előzték meg, 39 vizsgált országból pedig a nyolcadik helyen végeztünk.²⁶

Gazdasági felzárkózás: egyre közelebb a portugálok

Az innováció- és tudástermelő rendszerek megújítása az elmúlt száz év egyik leggyorsabb magyar növekedési korszakával gazdasági felzárkózást is hozott, és mindezt úgy, hogy Magyarország magas adóssággal, inflációval, költségvetési hiánnyal és adókkal, rendkívül alacsony aktivitási rátával és foglalkoztatással indult 2010-ben, összességében a visegrádi országok között a legrosszabb helyzetből. Ennek ellenére a magyar gazdaságpolitika 800 ezer munkahelyet teremtett – ez egyértelműen szolgálta a hátrány leküzdését, miközben természetes módon rontotta a termelékenységi statisztikákat –, de mindeközben gazdasági fejlettségben uniós adatok alapján utolérte és lekörözte (visszalézte) Szlovákiát (Lengyelországgal pedig fej fej mellett halad). Az IMF is hangsúlyozta, hogy az elmúlt években a termelékenység növekedése is megindult, így ez fontos pillére a gazdasági növekedésnek.

Mint arról korábban részletesen beszámoltunk, „a magyar gazdaság az uniós statisztikák alapján a 2010-es évek végére nem csupán felzárkózott a közép-európai régióhoz és a visegrádi országokhoz, de fokozatosan egyre több gazdaságot utasít maga mögé”, az unió 27 országa között Magyarország – a 2008-as válság hatására – 2012-ben már csak a fejlettségi lista 23. helyén állt, 2019-re azonban a 20. helyre zárkózott fel, hét országot (Lengyelország, Szlovákia, Románia, Lettország, Görögország, Horvátország, Bulgária) megelőzve a vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP-mutatóban.²⁷ „A magyar felzárkózás dinamikáját is jelzi, hogy Magyarország szorosan megközelítette a 78,6 százalékon álló Portugáliát.” Cikkünk felvetette, hogy hazánk az 1990-es években még beláthatatlan távolságban lévő Portugáliát is megelőzheti gazdasági fejlettségben, már középtávon. A magyar felzárkózás tehát bizonyítottan zajlik, a visegrádi országok között Csehország után a magyar gazdaság következik fejlettségét tekintve.²⁸

²⁶ Oláh Dániel: „Agyba és vasba is fektessünk!” – így reagált Palkovics Matolcsy kritikájára a *Makró-nomnak*. *Mandiner*, 2021a. augusztus 4.

²⁷ Oláh Dániel: *Visszaelöztük Szlovákiát*. *Mandiner*, 2020g. november 12.

²⁸ Oláh Dániel: *A lengyel után a szlovákot is visszaelőzte a magyar gazdaság*. *Mandiner*, 2020b. november 9.

Inkluzív fejlődés: a gazdaság növekedéséből Magyarországon részesülnek a legszélesebb körben

Az elmúlt öt évtized legnagyobb globális gazdasági kihívása, hogy miközben a gazdaságok növekednek, a növekedés gyümölcseit szűkebb elitnek élvezik. Magyarországon erre a globális kihívásra sikerült választ adni 2010 után az unortodox gazdaságpolitikával, amit akkor a nemzetközi elemzők éles kritikával illettek, ma pedig már az IMF²⁹ és a Világgazdasági Fórum (WEF) is ezt ajánlja a globális kihívások kezelésére, a növekedés inkluzívvá tételére, vagyis annak elérésére, hogy a gazdaság gyümölcsei széles körben legyenek hozzáférhetőek.

A háztartások jóllétének (pontosabban „nyomorának”) méréséül szolgáló Misery-index alapján Magyarország 2020-ban 156 ország között a 35. legjobb helyezést érte el, miközben e mutató alapján 2009-ben még az utolsók között voltunk.³⁰ A koronavírus-járvány évében hazánk megelőzte Belgiumot, Ausztráliát, az Egyesült Államokat, Észtországot, Portugáliát, Kanadát, Franciaországot, az Egyesült Királyságot vagy Új-Zélandot. Ezt a mutatót az inflációs és a munkanélküliségi ráták, illetve a hitelkamatlábak összeadásával, majd a GDP-növekedési ráta ezen összegből való levonásával kapják, így rendkívül egyszerű és szemléletes módon rangsorolhatók a világ országai általános makrogazdasági állapotuk szerint.

Ugyanakkor a Misery-index által leegyszerűsített makrogazdasági folyamatok akár feszítő társadalmi problémákat is leplezhetnének. Ezért fontos, hogy figyelembe vegyük az inkluzivitást mérő egyik legfontosabb mutatót, a Világgazdasági Fórum inkluzív növekedési rangsorát, amely alapján Magyarország a második leginkluzívabb növekedést tudja felmutatni a fejlődő országok csoportjában.³¹ A közmunkaprogramtól a családi adókedvezményeken át az egykulcsos adóig számos eszköz segíti, hogy a szegényektől a felső középosztályig minden csoport előtt megnyíljon a társadalmi mobilitás lehetősége. Ezt ismerte el a Világgazdasági Fórum (WEF), amikor a fejlődő országok inkluzivitását vizsgáló kutatásában 74 országból a 2. helyre rangsorolta Magyarországot.

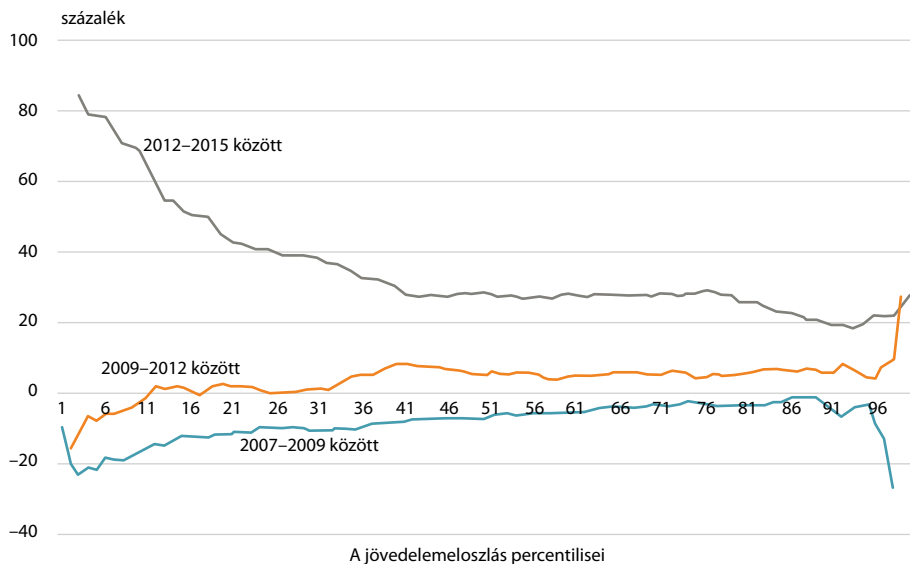
A WEF eredményeit erősítette meg a szerb–amerikai egyenlőtlenségkutató, a Világbank volt vezető közgazdásza, az úgynevezett elefántgörbéről ismert Branko Milanović kutatása is, miszerint 2010 után a legszegényebbek reáljövedelmei növekedtek a legnagyobb mértékben Magyarországon, és ezzel megfordult a korábban ismert jövedelempolitikai kép. A 2010 előtti időszakban (2006 és 2010 között) minél magasabb jövedelmű volt

²⁹ Takács Zsolt – Oláh Dániel: Válság van, úgyhogy az IMF újból a sokat kritizált magyar modellhez nyúl. *Mandiner*, 2021. április 13.

³⁰ Oláh Dániel – Bakajannisz Péter: Így teleportált Magyarország kilenc év alatt egy világranglista végéről az elejére. *Mandiner*, 2019. október 29.

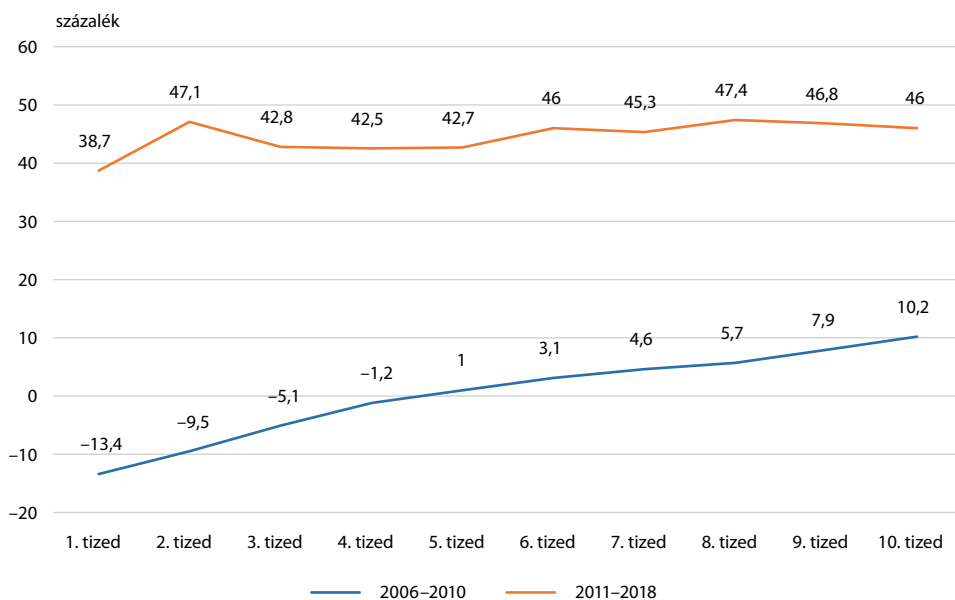
³¹ Oláh Dániel: Az USA-t előzi Magyarország: nagyon széles rétegek részesülnek a gazdasági növekedésből. *Mandiner*, 2018. január 23.

egy magyar állampolgár, annál nagyobb mértékben növekedtek jövedelmei, miközben a tízből az alsó négy jövedelmi kategóriába tartozók jövedelme csökkent.

16. ábra: Az egy főre jutó reáljövedelem százalékos változása 2007 és 2015 között (százalék)

Forrás: Branko Milanovic Twitter-oldala (2019. június 25-én)

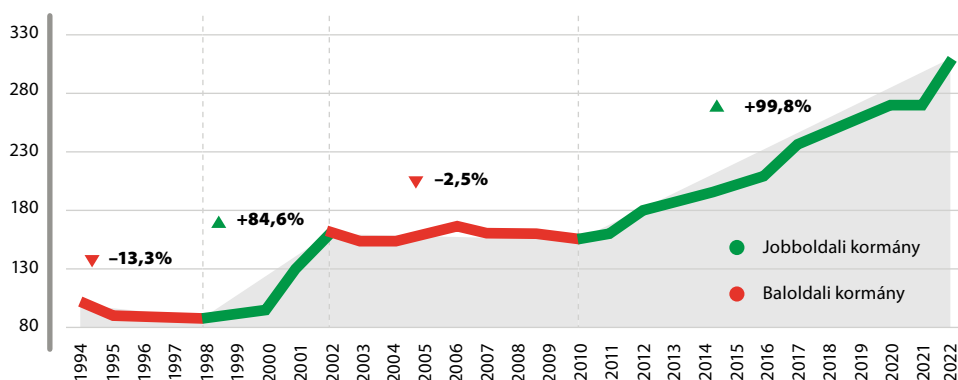
17. ábra: A háztartások reáljövedelmének változása jövedelmi tízedenként százalékban

Forrás: a KSH adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése

Az azt követő időszakban azonban kiegyenlítetté vált a „gyarapodás”, az alacsonyabb jövedelmű társadalmi csoportok is megjelentek mint a növekedés haszonélvezői.³² Hozzá kell tenni, hogy a Világbank Shared Prosperity Report című jelentése is megerősítette ezt a képet: mint a Makronóm portál elemzése rámutatott,

„2012 és 2017 között éves átlagban az egy főre jutó jövedelem a magyar alsóbb 40 százalék esetében jobban nőtt (4,84 százalék), mint a medián (4,49 százalék) vagy a teljes népesség körében mért növekedés (4,6 százalék). Ez a szám magasabb, mint az elemzésben szereplő bármely fejlett nyugati ország esetében. Érdekeség, hogy Németország és Svájc esetében az alsó 40 százalék jövedelme csökkent, míg a medián nőtt. Az egyetlen közép-európai ország, ahol minden kategóriában csökkent a jövedelem 2011 és 2016 között, az eurót használó Szlovákia volt. A Világbank tehát igazolta, hogy a 2010 utáni magyar politika hatására a társadalom szegényebb felének jövedelmei jobban nőttek, mint a többieké.”³³

Ebben közrejátszott, hogy az elmúlt évtizedekben a minimálbér reálértéke szinte minden évben emelkedett, amikor jobboldali kormánya volt az országnak (így a 2010 utáni évtizedben), de szinte mindig csökkent, amikor baloldali.³⁴ Márpedig a minimálbér a szegénységgel szembeni küzdelem fő eszköze, ami hatékonyan segíti az alacsony jövedelmű munkavállalók jövedelmi helyzetének javulását, és tovagyrúzó bérhatásokat eredményez az általános bérszínvonalra is a nemzetgazdaságban. Érdekeség, hogy míg 2002 és 2010 között a minimálbér reálértéke csökkent, addig a 2010 utáni évtizedben a duplájára nőtt. A 2021–2022-es minimálbér-emelés tovább erősíti a fenti következtetést, hiszen annál csak a 2001-es reálnövekedés volt nagyobb.

18. ábra: A bruttó minimálbér reálértékének változása (százalék)

Megjegyzés: 1994 = 100

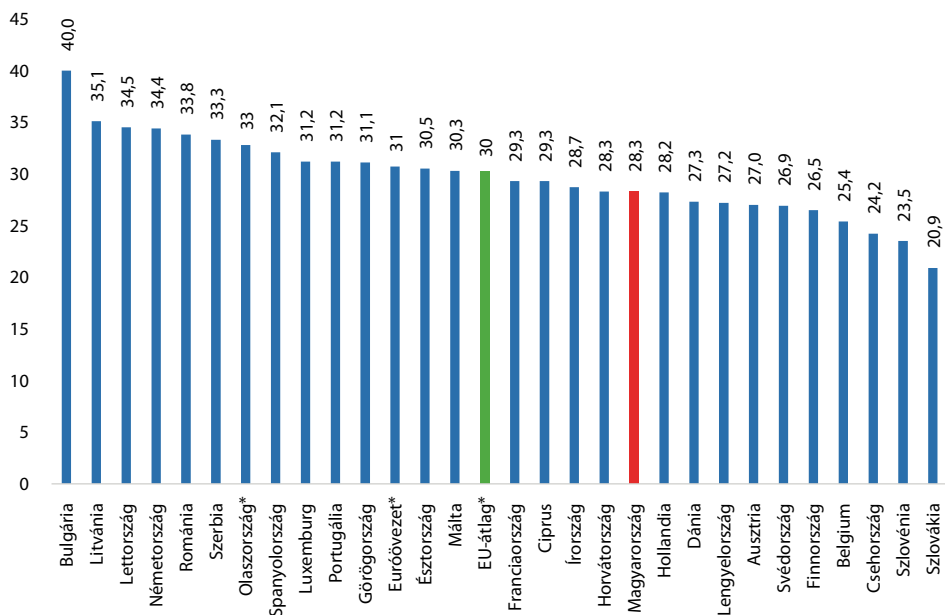
Forrás: a KSH adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése

³² Oláh Dániel: *A szegények és a cigányság a legnagyobb nyertesek.* *Mandiner*, 2019b. november 6.

³³ Oláh Dániel: *Hárommillió mélyszegénységbe kerülő magyarral riogat a balliberális közgazdász, csak a Világbank szerint ennek semmi alapja.* *Mandiner*, 2020e. december 16.

³⁴ Oláh Dániel: *A bal- vagy a jobboldal a minimálbér-emelés bajnoka?* *Mandiner*, 2020a. május 21.

Az egyenlőtlenséggel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy az azt mérő magyar Gini-együttható is a svéd szinten áll.³⁵ Ez a növekedési számokkal egybevetve arra utal, hogy Magyarország egyszerre képes növekedést és kiegyenlített gyarapodást biztosítani a különböző jövedelmű csoportok számára – más szóval inkluzív, bevonó növekedést valósít meg, amiből nem csak a leggazdagabbak profitálnak.

19. ábra: A jövedelmi egyenlőtlenséget mérő Gini-koefficiens, 2020

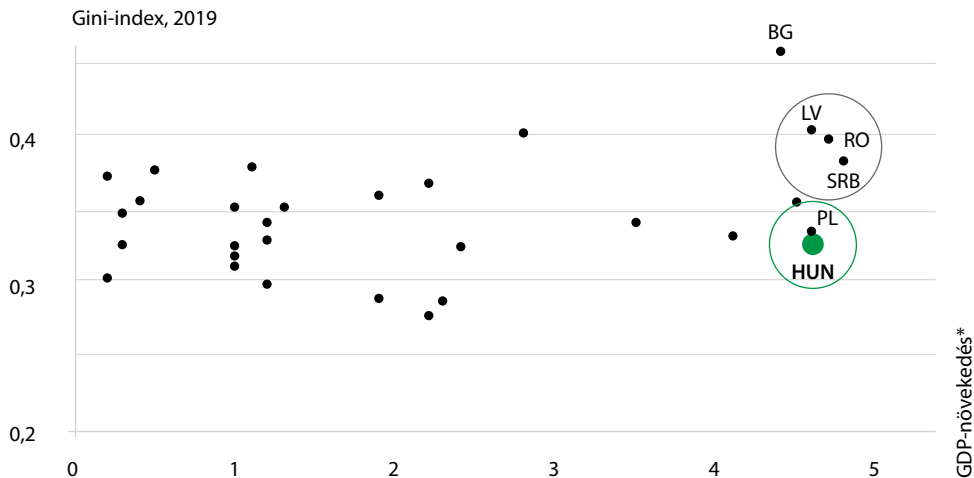
Megjegyzés: * 2019-es érték. 0 a legegyenlőbb, 100 a leginkább egyenlőtlen társadalom.

Forrás: Eurostat, 2021

Az inkluzív növekedés eredménye az, hogy a szegénységi mutatókat már rövid távon kedvező irányban alakítja. Ezért csökkent hazánkban az egyik legnagyobb mértékben uniós szinten a súlyos anyagi nélkülözésben élők aránya az elmúlt évtizedben, miközben a szegénységi ráta tartósan alacsony, de még a szegénység kockázatának kitettek aránya is csaknem megfeleződött a csúcspontjához képest.

Minden, a szegénységet mérő mutatóban jelentős mértékben lépett előre Magyarország 2010 óta: a súlyos anyagi nélkülözésben élők arányát a 4. leggyorsabban sikerült csökkenteni; a szegénységi ráta Magyarországon az 5. legalacsonyabb; a társadalmi kirekesztés kockázatát az uniós átlaga alá sikerült csökkenteni; a mindhárom szegénységi dimenzióban érintettek száma félmillióról százezer fő közelébe mérséklődött.

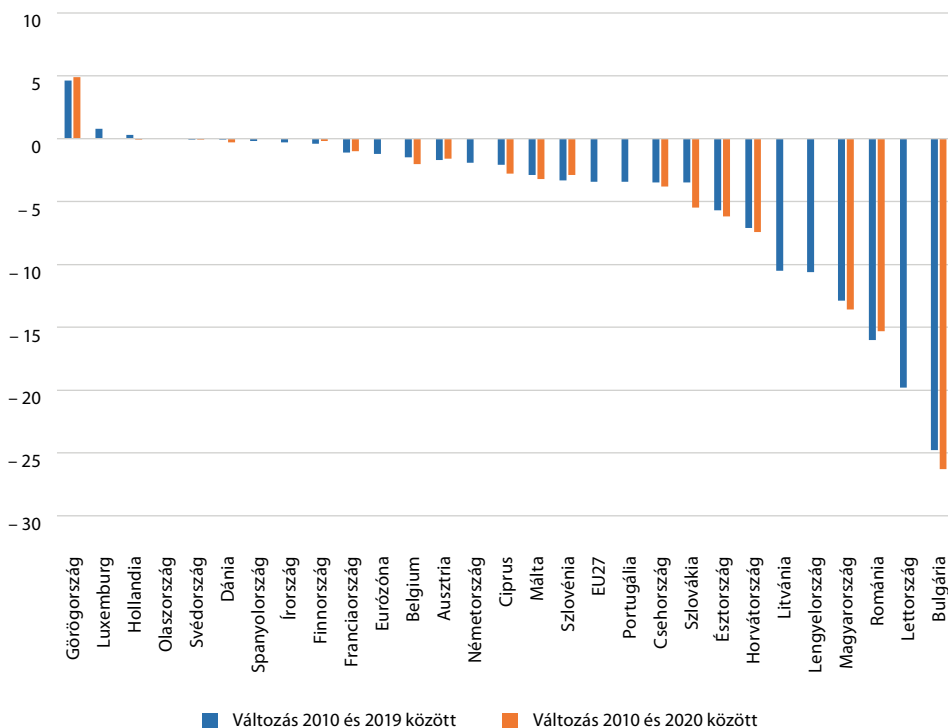
³⁵ Rádi Balázs: *A tények sem állítják meg a baloldali gőzhengert – mélyszegénységgel riogatnak a jakobinusok.* *Mandiner*, 2021. március 10.

20. ábra: Egy főre jutó reál-GDP-növekedés és jövedelmi egyenlőtlenség 2018 és 2019 között (százalék)

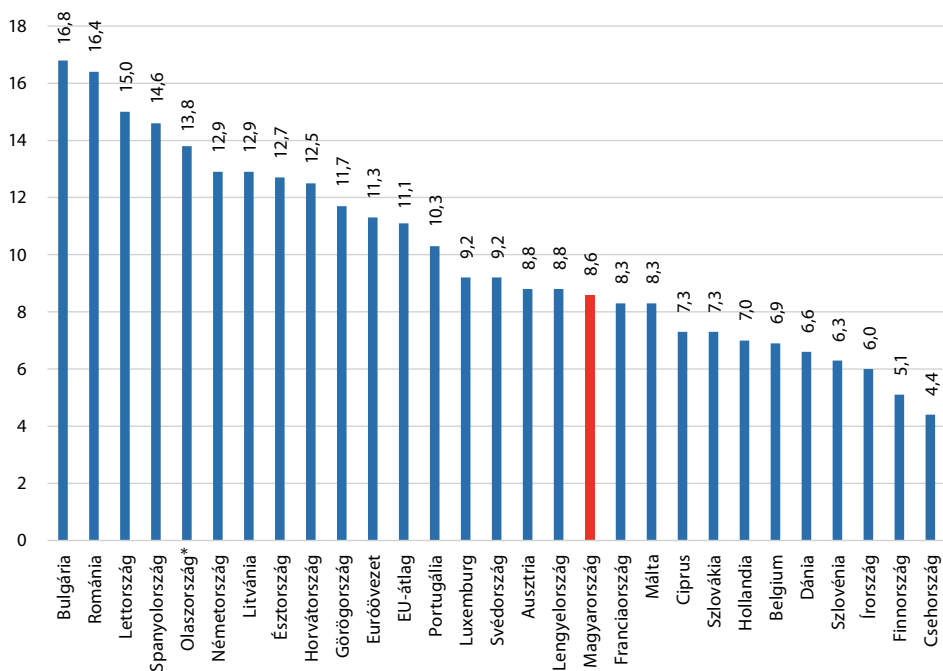
Megjegyzés: egy főre jutó, százalék

Forrás: az Eurostat adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése

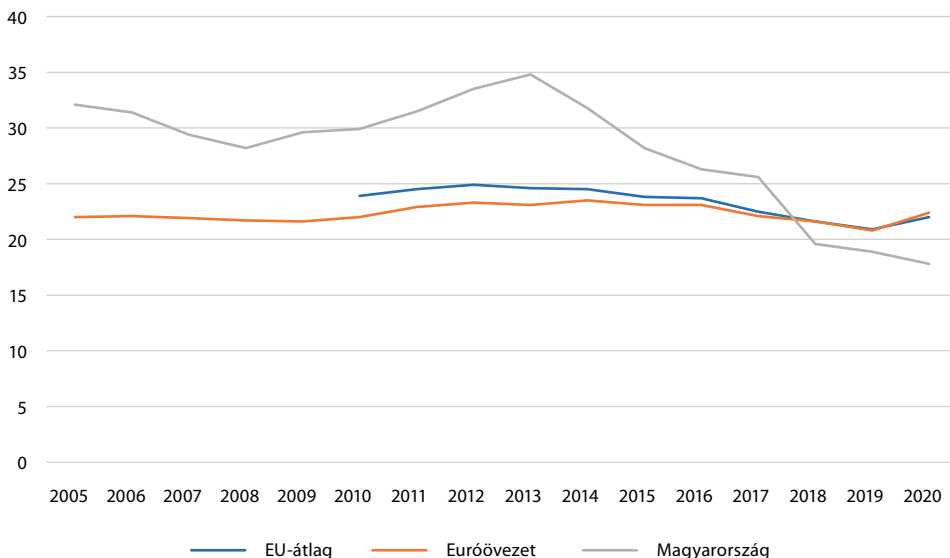
21. ábra: Súlyos anyagi nélkülözési ráta százalékpontos változása

Forrás: az Eurostat adatai alapján a Makronóm Intézet szerkesztése, 2021

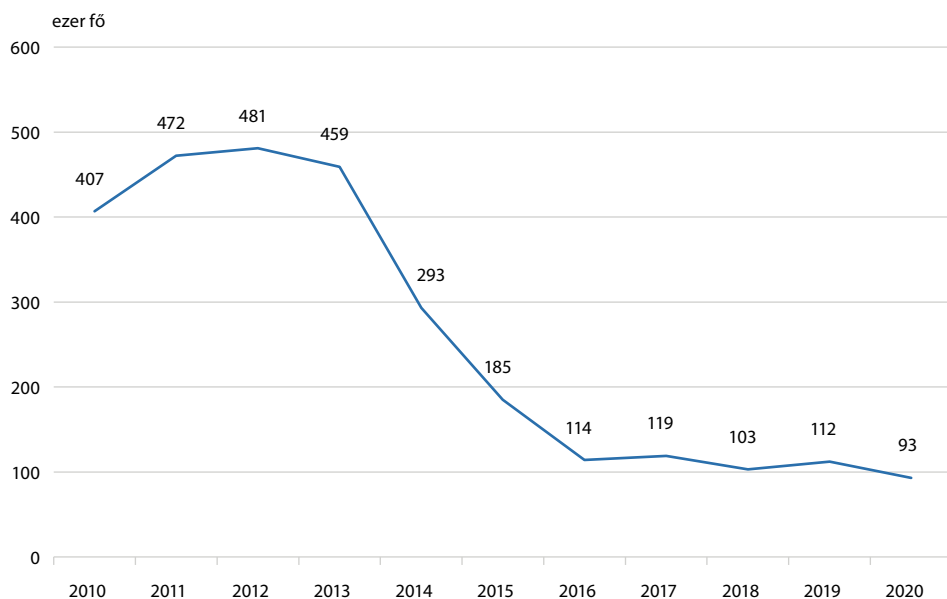
22. ábra: Szegénységi ráta alakulása, a medián jövedelem 50 százaléka alatt élő népesség aránya, 2020 (százalék)

Forrás: KSH

23. ábra: Szegénység vagy társadalmi kirekesztés kockázatának kitettek aránya (százalék)

Forrás: Eurostat

24. ábra: Mindhárom szegénységi dimenzióban érintettek száma Magyarországon, ezer főben

Megjegyzés: ezer főben; a három dimenzió: relatív jövedelmi szegénység, súlyos anyagi depriváció, nagyon alacsony munkaintenzitás

Forrás: KSH

Pénzügyi válságállóság: a magyar gazdaság ütésállóbb, mint a 2008-as válság idején

Az elmúlt évtized inkluzív, mindinkább innovációvezéreltté váló magyar gazdasági növekedése a közpénzügyek stabilizálódásával valósult meg. Számos elemzésben mutatunk rá arra, hogy 2010 után az addig folyamatosan növekvő sérülékenységi pontokat a kormányzat elkezdte csökkenteni: Magyarország államadóssága csökkenő pályára került – ami a koronavírus-járvány éveit követően minden előrejelzés szerint folytatódik –, a háztartások devizaadóssága lenullázódott, sőt a családok már megtakarítást halmoznak fel, vagyonuk növekszik.³⁶ Ennek része, hogy állampapírt vásárolnak, ami a gazdasági önvédelem szimbólumává is vált, hiszen a magyar államadósság ma már döntően forintban és hazai kézben van. A gazdaság nettó külső adóssága pedig a 2020-as évek első felében egy esetleges, a koronavírus okozta átmeneti megtorpanás után is lenullázódhat, így a magyar cégek, bankok, családok és az állam együttesen már

³⁶ Oláh Dániel: Pénzügyi értelemben is erős védőfalat húzott fel a kormány a külső sokkok ellen. *Mandiner*, 2020f. március 18.

nettó hitelezője lesz a külföldnek.³⁷ Míg 2010-ben az államadósság közel fele devizában és kétharmada külföldi tulajdonban volt, addig mára a devizaarány 20 százalék alatti, és a teljes adósság kétharmada magyar kézben van. Ez jelentősen növeli az ország pénzügyi szuverenitását, illetve gazdasági ütésállóságát.

A gazdasági felzárkózási pályán maradás esélyét növeli, hogy a magyar cégek és háztartások hitelállománya uniós és visegrádi összevetésben is a legalacsonyabbak közé tartozik, ami nagy teret nyit a hitelezésre építő kilábalásnak. Mindez üdvözlendő folyamat a jelen körülmények között, mivel a 2000-es évekkel szemben immár nem a külföldi bankszektor és a kormányzat hallgatólagos együttműködésén alapuló, külföldi devizában, spekulációs céllal történik kockázatalapú verseny fűtötté hitelnyújtás, hanem rendkívül kedvező feltételekkel ugyan, de biztonságos körülmények között, hazai, termelő beruházásokra, amelyek képesek kitermelni a későbbi adósságterhet. Ezért is csökkenhet a hitelállomány bővülése ellenére az ország teljes, nettó külső adóssága.

Az elmúlt évtizedben sikerült megvalósítani a nagymértékű adócsökkentést, de közben a költségvetési deficit féken tartását is. Tartósan 3 százalék alatti hiánnyal és folyamatosan csökkenő államadóssággal hűtötte Magyarország a gazdaságát egészen a koronavírus-válságig, amikor élenkítésbe kezdett. Eközben – a költségvetési deficit alacsonyan tartása ellenére – európai adócsökkentési éllovassá is vált az ország, a 2010 óta több mint feleződő, 15 százalékos szja-val és a rekordalacsony, 9 százalékra csökkentett társasági adóval, ami a több adót beszedni kívánó, adóemelést tervező, adóügyi kartellezésben³⁸ gondolkodó nyugati nagyhatalmakkal is konfliktushelyzetet³⁹ okozott.

Magyarország a válságkezelésben is épített a hitelezésre.

„A magyarországi háztartások az adósság jelentős növekedése nélkül vészlik át a válsághelyzetet, az adósságnövekmény jelentős része inkább vállalati hitel. Ez azért kedvező, mert a vállalati szektor hitelleiből beruházások valósulnak meg, amiből jövőbeli termelési kapacitások, termelékenységjavulás és munkahelyek lesznek, így a hitelt le lehet dolgozni a későbbiekben. Ráadásul a hazai társaságok körében a hitelállomány egyelőre jelentősen elmarad a nyugati, de még a visegrádi országbeli cégekhez képest is, emiatt volt tér a hazai vállalati hitelállomány bővítésére” – írtuk korábban, hozzátéve, hogy „a mediterrán országokban ezzel szemben szinte a teljes adósságnövekményt az állami tartozások emelkedése okozza – ez azért is furcsa, mert a térségben az államadósságok már egyébként is az európai rekordokat döntögetik. Ez fenntarthatatlan, mert a három szektor közül csak az állam viseli a terheket.”⁴⁰

A válságkezelés során a magyar költségvetés hiánya az európai átlagnak megfelelő mértékben romlott. Mindez azt eredményezi, hogy a 2010 utáni tíz évben kialakított speciális védőernyőt, vagyis az uniós és az euróvezetihez képest jelentősen alacsonyabb államadósságsszintet sikerült fenntartani. Az uniósnál 10 százalékponttal és az euró-

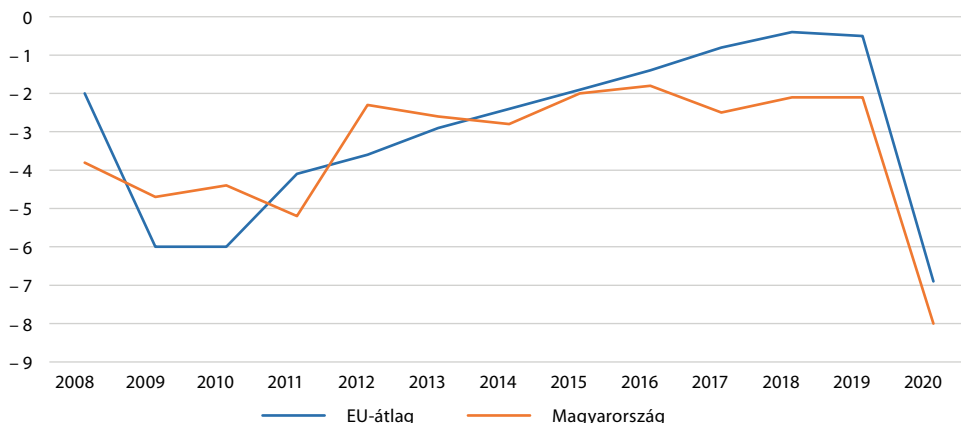
³⁷ Varga: Hazánk fél évszázados adósi pozíció után nettó hitelezővé válhat. *Mandiner*, 2021. július 5.

³⁸ Globális minimumadó: nem más, mint a G7-ek kartellezése? *Mandiner*, 2021. július 20.

³⁹ Takács Zsolt: Maximális veszély a globális minimumadó. *Mandiner*, 2021. augusztus 5.

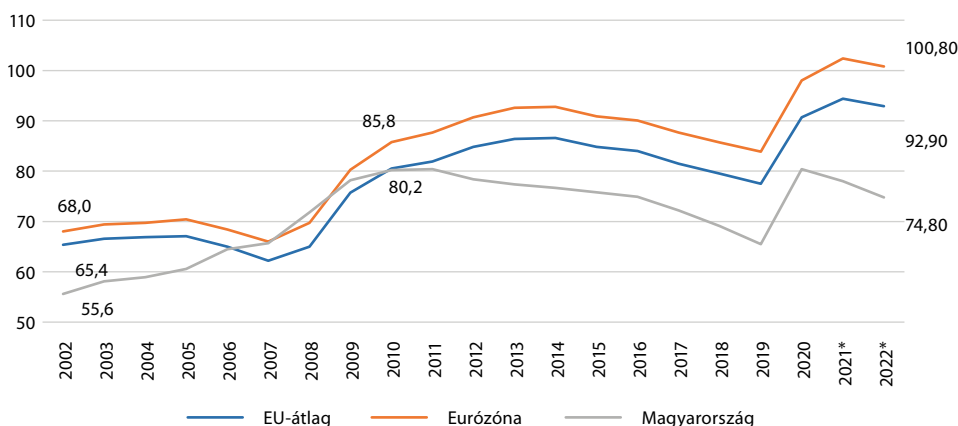
⁴⁰ Oláh (2021b) i. m.

ővezeténél 18 százalékponttal alacsonyabb magyar államadósságszint azt is jelzi, hogy az euróövezettel szemben még sikerült is javítani az államadósságszint-különbségen. Ez persze nem jelenti azt, hogy a sebezhetőbbé váló világ gazdasággal együtt ne lenne jelenleg kockázatosabb régiókban és így hazánkban is a pénzügyi helyzet, mint a koronavírus-válság előtt, de feltétlenül védettebbnek tekinthető a gazdaság a 2007–2008-as válság idején tapasztaltnál képest. Hozzá kell tenni, hogy a magyar államadósság hétéves csúcsáról zuhant⁴¹ jelentőset: az első negyedév végén még 81 százalékos volt, a második negyedévre 77,6 százalékra csökkent.

25. ábra: A költségvetési hiány alakulása Magyarországon százalékban

Forrás: Eurostat

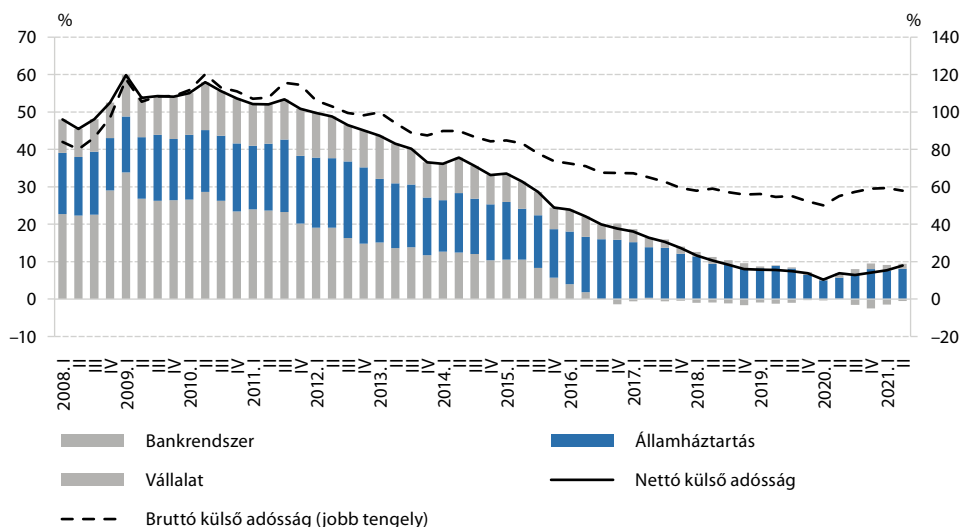

26. ábra: A GDP-arányos államadósság alakulása Magyarországon százalékban

Megjegyzés: * a Makronóm Intézet előrejelzése

Forrás: Eurostat

⁴¹ Hétéves csúcsról esett nagyot Magyarország államadóssága. *Portfolio*, 2021. augusztus 17.

27. ábra: A nettó külső adósság szektorok szerinti felbontása és a bruttó külső adósság (GDP-arányos értékek, tulajdonosi hitel nélkül)

Forrás: MNB, 2021

A fiskális és a monetáris politika is a feladatára koncentrálnak: az előbbi az újraindításon, míg az utóbbi az árstabilitáson dolgozik

Az a fiskális politikai dilemma, hogy előbb térjünk-e vissza az alacsony költségvetési hiánycélhoz annál, mint amit az unió megkövetel, vagy a fiskális politika segítse a gazdaság újraindítását, és elnyújtottabb legyen a visszatérés az egyensúlyi közpénzügyekhez, nem triviális. A folyamatos, körülményekhez igazodó rugalmas egyensúlyozás kifizetődő lehet. Ne feledjük, hogy egy hármass, globális gazdasági, társadalmi és egészségügyi válságból lábalt ki a világ. Ebben a helyzetben a tartalékok feltöltése éppoly fontos feladat, mint a korábbi egyensúlyunkhoz történő visszatérés. A bátrabb átmeneti költekezés nagyobb növekedést eredményezhet. Nagyon is sokat számít minden százalékpont a GDP-növekedésben, hiszen 1 százalékponttal magasabb növekedés nagyjából 500 milliárd forinttal több hozzáadott értéket jelent, amelynek közel 40 százaléka (200 milliárd forint) jelenik meg azonnal a költségvetésben. Emellett magasabb növekedés esetén alacsonyabb a GDP-arányos költségvetési hiány, és csökken a GDP-arányos államadósság is. Ahogyan arra a pénzügyminiszter, Varga Mihály rámutatott, fontos, hogy a saját utunkat járjuk, folyamatosan törekedve egyensúlyunkra: fenntarthatóságunk záloga, hogy adósságunk ne haladjon meg a 80 százalékos adósság szintet.⁴²

⁴² Varga Mihály: *Válságkezelés – fősodorral vagy saját úton? Figyelő*, 2021. augusztus 12.

Mivel a koronavírus-válság a világ elmúlt évszázadának egyik legnagyobb reálgazdasági válsága volt, a fontolva haladó közpénzügyi normalizálódás – a nemzetközi ajánlásokkal összhangban – fontos támaszt jelenthet a gazdasági növekedésnek, ami visszahatva segítheti az adósság „kinövését”.⁴³ Nem mellesleg hozzájárulhat a 2021-es 5,5 százalékos fölötti növekedéshez, amely azt jelenti, hogy az inkluzív növekedés keretében a gyermeket vállaló családok 2022-ben visszakapják 2021-ben befizetett adójukat. Ezzel a gazdaságpolitika újból a 2010 utáni recepthoz nyúlna, mikor megszorítás helyett növekedésösztönzést valósít meg.

A megszorítások helyett a világgazdaság és a hazai reálgazdasági folyamatok mérlegelése szükséges, és az azokkal arányos, fokozatos költségvetési válasz. A V4-országok konvergenciaprogramjaiból⁴⁴ kiderül, hogy Magyarország a körülményekhez és a környezethez mérten korántsem tér el negatív irányban versenytársaitól. Lengyelország 2021-re 6,9 százalékos, 2024-re 2,5 százalékos hiányt vár. Csehország 2021-re 8,8 százalékos deficitet vár, 2024-re még mindig 5,2 százalékos. Magyarország 2021-re 7,5 százalékos hiányt jelöl a programban, miközben 2024-re a deficit 3, 2025-re pedig 2 százalékra mérséklődik. Hazánk ezzel az időszak végére utolérheti a legjobban teljesítő Lengyelországot, miközben várhatóan Szlovákiát és Csehországot is megelőzi a költségvetés konszolidálásában.

2. táblázat: 2021-re és 2024-re várt költségvetési deficit a visegrádi országokban (százalék)

	2021	2024
Szlovákia	-9,9	-3,8
Lengyelország	-6,9	-2,5
Csehország	-8,8	-5,2
Magyarország	-7,5	-3

Megjegyzés: „general government deficit”

Forrás: Konvergenciaprogramok

Összegzés helyett

Fiskális és monetáris politika: együtt vagy külön utakon?

Magyarország azon szerencsés országok közé tartozik, ahol a fiskális és a monetáris politika harmonikusan együttműködött a válságkezelésben. A válságkezelés együtt volt, együtt lehetett sikeres. A kormány gazdaságvédelmi akcióterve nem lehetett volna ered-

⁴³ Oláh Dániel: Fenntartható államadóssággal a kilábalásért. *Mandiner*, 2021d. január 14.

⁴⁴ Európai Bizottság: *2021 European Semester: National Reform Programmes and Stability/Convergence Programmes* (2021. június 2.).

ményes a jegybank intézkedései nélkül, amelyek közül kiemelendő az Európai Központi Bank politikájával konform adósságfinanszírozás, a Növekedési Hitelprogram Hajrá! konstrukció, valamint a vállalkozások bővülését szolgáló kötvényprogram.

Most ahhoz, hogy az elért eredményeket megőrizhessük, szükség van az árstabilitás biztosítására. Ahhoz pedig, hogy a gazdaságot újraindítsuk, a növekedés motorjait beindíthassuk, és kihasználhassuk a világgazdaság átalakulásában rejlő lehetőségeket, továbbra is szükséges fenntartani a beruházásösztönző, valamint a munka- és tudásalapú gazdaságpolitikai akciókat.

Az állam ösztönző szerepe

Fontos, hogy mindezt a hazai ösztönző, aktivista, rugalmasan és pragmatikusan cselekvő állam azzal garantálja 2021–2022-ben, hogy jelentős, 350 milliárd forint értékű közösségi beruházásokat halaszt el, ami jól példázza a stabilitást őrző korrekciós képesség meglétét. Bár Magyarország mint kis, közép-európai gazdaság esetében az infláció túlnyomórészt külső tényezők eredménye (ilyenek a világgazdaság működési nehézségei, az európai energiaválság és a fejlett gazdaságokban látható koncentráció okozta profitemelések), az állam a saját maga befolyása alá tartozó folyamatok irányának alakításával – a 2022-es tervezett költségvetési hiány 5,9-ről 4,9 százalékra csökkentésével – is hűti a gazdaságot, csökkentő hatást gyakorolva az inflációs rátára.

Az ösztönző állam, felismerve, hogy az inflációs folyamatok mögött kevésbé a hazai költségvetési költségek és beruházási folyamatok, sokkal inkább kereslet-kínálati dinamikák, illetve a piacszerkezet és értékláncok torzulásai állnak, megítélésünk szerint képes volt olyan döntéseket hozni, amelyek kompenzálhatják az infláció negatív jóléti hatásait. Ez azért indokolt, mert magával az inflációval csak hosszabb távon lehetséges megküzdeni, különösen, ha az nemzetközi tényezőkből ered. Ebben az esetben globális vagy nemzetközi problémára az ösztönző államnak lokális válaszokat érdemes adnia.

Ilyen lokális válasz, amely egyszerre jólétnövelő és a gazdasági stabilitást fenntarthatóan őrző stratégia, a hazai munkavállalók és családok megerősítése a profitráták és az infláció együttes, egymással összefüggő növekedésének időszakában. A 13. havi nyugdíj és a nyugdíjprémium, a minimálbér, a garantált bérminimum és számos ágazat béremelései, a gyermeket nevelők személyi jövedelemadójának visszatérítése, illetve a 25 év alattiak jövedelemadó-mentessége is már rövid távon hozzájárul a kedvezőtlen jóléti hatások kivédéséhez. A háztartások kiadási oldalán átmeneti válságkezelő intézkedésként a benzinárstop, a kamatstop és az élelmiszerárstop is meghatározó, egyúttal jelzi, hogy az ösztönző állam bizonyos esetekben aktivista beavatkozások végrehajtására is kényszerül. Emellett a hosszú távú aktivitást ösztönző állami stratégiába illeszkedik a 2022. januári, összesen 1500 milliárd forintos adócsökkentési csomag.

Így lesz a magyar gazdaság ütésálló, high-tech és zöld, és az árstabilitás biztosításával növekedésünk inkluzivitása hosszú távon fenntartható. A fentiekből kitűnik, hogy sikeres, az ország gazdasági növekedéséhez hozzájárulni képes.

Felhasznált irodalom

- Európai Bizottság: *2021 European Semester: National Reform Programmes and Stability/Convergence Programmes* (2021. június 2.). <https://bit.ly/3BPcWjI>
- Európai Bizottság: *COVID-19 Impact on Employment Income* (2020. december 10.). <https://bit.ly/3BQqiw2>
- Globális minimumadó: nem más, mint a G7-ek kartellezése? *Mandiner*, 2021. július 20. <https://bit.ly/3iI28fz>
- György László: *Egyensúlyteremtés. A gazdaságpolitika missziója*. Budapest, Századvég Kiadó, 2017.
- György László – Oláh Dániel: A nettó bérhányad növelésének gazdaságpolitikai eszközei válság idején. *Pénzügyi Szemle*, 62. (2017), 2. 152–172. <https://bit.ly/35czizL>
- Hétéves csúcsról esett nagyot Magyarország államadóssága. *Portfolio*, 2021. augusztus 17. <https://bit.ly/33Pt6Nt>
- Maruzsa Zoltán: Hírgyártás a tanügy frontján. *Magyar Nemzet*, 2021. június 5. <https://bit.ly/3si2qys>
- Oláh Dániel: A neoliberalizmus mérgező gazdaságpolitikai elegyet kevert ki, Magyarország viszont gratulációt érdemel – Özlem Onaran a Makronómnak. *Mandiner*, 2017. november 28. <https://bit.ly/3vja9Or>
- Oláh Dániel: Az USA-t előzi Magyarország: nagyon széles rétegek részesülnek a gazdasági növekedésből. *Mandiner*, 2018. január 23. <https://bit.ly/36GOWOl>
- Oláh Dániel: A magyar tudóstarsadalom kevés szellemi tulajdont termel – Palkovics amerikai-magyar tanácsadója a Makronómnak. *Mandiner*, 2019a. január 28. <https://bit.ly/3JVEtCZ>
- Oláh Dániel: A szegények és a cigányság a legnagyobb nyertesek. *Mandiner*, 2019b. november 6. <https://bit.ly/3t51BZ3>
- Oláh Dániel: Egyre több külföldi cég helyét veszik át milliárdos magyar cégek. *Mandiner*, 2019c. május 9. <https://bit.ly/3piIfOV>
- Oláh Dániel: Korábban kritizálta, ma már a magyar megoldásokat javasolja a Nemzetközi Valutaalap. *Mandiner*, 2019d. november 25. <https://bit.ly/3JPbeBI>
- Oláh Dániel: Kutatás: Hatékonysági robbanás a magyar kis- és középvállalatoknál. *Mandiner*, 2019e. május 22. <https://bit.ly/3M0yE94>
- Oláh Dániel: A bal- vagy a jobboldal a minimálbér-emelés bajnoka? *Mandiner*, 2020a. május 21. <https://bit.ly/3JXY0D0>
- Oláh Dániel: A lengyel után a szlovákok is visszaelőzte a magyar gazdaság. *Mandiner*, 2020b. november 9. <https://bit.ly/3Hq7Jjr>
- Oláh Dániel: Épít az ország. *Mandiner*, 2020c. december 10. <https://bit.ly/3M4yYne>
- Oláh Dániel: Ez az új főáram – IMF-igazgatóhelyettes az unortodox magyar gazdaságpolitikáról. *Mandiner*, 2020d. február 24. <https://bit.ly/35a6Dvl>
- Oláh Dániel: Hárommillió mélyszegénységbe kerülő magyarral riogat a balliberális közgazdász, csak a Világbank szerint ennek semmi alapja. *Mandiner*, 2020e. december 16. <https://bit.ly/3M5qGfc>
- Oláh Dániel: Pénzügyi értelemben is erős védőfalat húzott fel a kormány a külső sokkok ellen. *Mandiner*, 2020f. március 18. <https://bit.ly/3BUCEDt>
- Oláh Dániel: Visszaelőztük Szlovákiát. *Mandiner*, 2020g. november 12. <https://bit.ly/3t9UQ8k>
- Oláh Dániel: „Agyba és vasba is fektessünk!” – így reagált Palkovics Matolcsy kritikájára a Makronómnak. *Mandiner*, 2021a. augusztus 4. <https://bit.ly/3t7o9sa>
- Oláh Dániel: A válságkezelés uniós bajnoka Magyarország. *Mandiner*, 2021b. január 28. <https://bit.ly/359nXAC>

- Oláh Dániel: Az első kanyarban már előztünk – György László a Mandinernek. *Mandiner*, 2021c. június 24. <https://bit.ly/3IBOtBj>
- Oláh Dániel: Fenntartható államadóssággal a kilábalásért. *Mandiner*, 2021d. január 14. <https://bit.ly/36GPKc5>
- Oláh Dániel: Hihetetlen számok: egymást taposva menekülnek Magyarországra a külföldi befektetők. *Mandiner*, 2021e. január 28. <https://bit.ly/3viCd4B>
- Oláh Dániel: Hozzászoktak az ingyenpénzhez, nem szeretnének többé dolgozni: tízezrek sorsa kérdéses, kitolódott a válság az Egyesült Királyságban. *Mandiner*, 2021f. október 19. <https://bit.ly/3tfvTse>
- Oláh Dániel: Korábban mások pénzt is a sajátjaként féltette, ma a világ minden forrását gazdaságélénkítésre költené az IMF. *Mandiner*, 2021g. január 25. <https://bit.ly/359okeu>
- Oláh Dániel – Bakajannisz Péter: Így teleportált Magyarország kilenc év alatt egy világranglista végéről az elejére. *Mandiner*, 2019. október 29. <https://bit.ly/3pfZdxx>
- Rádi Balázs: A tények sem állítják meg a baloldali gőzhengert – mélyszegénységgel riogatnak a jakobinusok. *Mandiner*, 2021. március 10. <https://bit.ly/36If41l>
- Skidelsky, Robert – Dániel Oláh: Full Employment, As the Hearth of the Cultural Economics of Orban. *Challenge*, 64. (2021), 3. 243–278. <https://doi.org/10.1080/05775132.2021.1950448>
- Takács Zsolt: Maximális veszély a globális minimumadó. *Mandiner*, 2021. augusztus 5. <https://bit.ly/3vhgXw8>
- Takács Zsolt – Oláh Dániel: Válság van, úgyhogy az IMF újból a sokat kritizált magyar modellhez nyúl. *Mandiner*, 2021. április 13. <https://bit.ly/3phs5W6>
- Trikha, Ritika: Which Country Would Win in the Programming Olympics? *Blog.HackerRank.com*. <https://bit.ly/35CIsp1>
- Varga: Hazánk fél évszázados adósi pozíció után nettó hitelezővé válhat. *Mandiner*, 2021. július 5. <https://bit.ly/3ltg4oc>
- Varga Mihály: Válságkezelés – fősodorról vagy saját úton? *Figyelő*, 2021. augusztus 12. <https://bit.ly/351LJyB>